

SLOVENSKI UČITELJ.

List za učitelje, odgojitelje in šolske prijatelje.

Izhaja 1., 10. in 20. vsakega meseca in velja 3 gld. za vse leto, 1 gld. 50 kr. za pol leta. Učiteljskim pripravnikom se daje za 2 gld. na leto. Spise, dopise in naročilno sprejema Ivan Lapajne, nadučitelj v Ljutomeru na Štajerskem. Oznanila, reklamacije in druge administrativne reči naj se blagovolijo pošiljati „Narodni tiskarnici“ v Mariboru v koroški ulici hiš. št. 229.

Štev. 5. V Mariboru 10. februarja 1873. I. letnik.

Našim prijateljem in neprijateljem.

Marsikterim slovenskim učiteljem je znano, da smo se nekaj let že pred izdavanjem svojega šolskega lista javno bojevali za pravice slovenske šole in slovenskih učiteljev. Prepričani smo bili, da delujemo za sveto, blago reč, ki more na vsak način le koristiti naši mili domovini, kajti ljubezendo domovine nas je vodila vsikdar pri zagovarjanji naše šole in naših učiteljev. O tem pa nismo bili popolnoma prepričani, ali tudi svet tako misli, ali tudi slovenski učitelji način našega delovanja v istini odobrujejo, in ali so pripravljeni, v sili nas podpirati v dosego tega namena, namreč s povzdigo slovenskih šol in slovenskih učiteljev pospeševati blagostanje našega naroda. To prepričanje pa danes imamo, in sicer toliko, da nam bode dalje časa mogoče delovati v tem smislu, kakor smo obljubili v svojem 1. listu. Pri našem podvzetji smo namreč dobili dovolj materialne podpore; pridobili smo si izmed slovenskih učiteljev mnogo naročnikov, in tudi nekteri domoljubi in ne ravno malo število duhovnikov nam je na pomoč prišlo — znamenje, da se je tudi med slovenskimi neučitelji začelo daniti. Vsled te gmotne, kakor tudi vsled duševne podpore, vsled obilnega dopisovanja nam bode mogoče brez lastne škode mož beseda ostati, t. j. obljubljeno izpolniti.

Pri tej nizki naročnini, samo 3 gld., (drugi taki listi veljajo po 4 gld. Päd. Zeitschr. in listi, ki dvakrat na mesec izhajajo, veljajo po 3 gld., 2 gld. 75, 2.50 itd.) nam je mogoče da bode list

Pa vse to bodemo z veseljem storili, da le bodemo vstreljali svojim prijateljem in delali za našo blago reč. Sprejmite toraj, dragi naši prijatelji, že sedaj pri začetku našega podvzetja pisrčno zahvalo za sedanjo podporo, ktere nam tudi v prihodnje ne odtegnite! Bodite pa tudi ob enem zagotovljeni, da od svoje pričete poti ne bodemo odstopili, da nas marveč bude naše lastno prepričanje vedno vodilo!

Imamo pa še besede govoriti s svojimi neprijatelji, kterih se tudi nam ne manjka, kakor drugim listom ne. Neprijatelj imamo med učiteljstvom in neučiteljstvom. Neučitelji se ravno sedaj niso pokazali v veliki meri nam sovražni, zlasti pa tega javno storili niso. Zavoljo tega za danes te v miru pustimo. Druga pa je s našimi tovariši; med temi smo dobili nemške, nemškutarske in slovenske neprijatelje, ki so nas javno obrekovali, ne kritizirali. Omenimo najprvo graške „Päd. Zeitschrift“. Ta je sprejela dopis iz Ljubljane, v katerem nas nemškutarski učitelj iz Štajerskega obrekuje. Kar je on kvasil, ni vredno, da bi mi skušali ovrči, ker je to samo priprosta „šimfarija“ in prevračanje naših besedi, in ker znani „breznačajni“ učiteljček ni vreden, da bi se z njim prepirali. Zameriti pa to moremo vredništvu „Päd. Zeitschr.“, da je ta dopis sprejelo, ko vrednik ne zna slovenski, ko ne pozna šolskih razmer po Slovenskem, in ko ne razume tega, kar mi pišemo ali ne pišemo. Zameriti moramo to tem bolj, ker je vrednik pozneje sam spoznal, da je nam krivico storil, in obljubil, da jo hoče popraviti; pa do dan danes tega javno v svojem listu ni še storil. Tem bolj nas mora nevolja navdajati, ko čitamo na čelu tega lista, da ga izdava „Graško uč. društvo“, in da je ta list organ štajerskega „Lehrerbunda“. Slovenski učitelji bi se morali lepo zahvaliti za tak „bund“, ki jih po svojem organu graja in psuje; kajti večina slovenskih učiteljev na Štajerskem si je naročila na naš list, kar je toliko, da večina si je zbrala naš list za svojega zagovornika. In mi mislimo, da kdor zagovornika, zastopnika po krivičnem graja, da ta tudi podpirateljev ne hvali.

Iz tega vidimo, da naši nemški kolegi v Gradcu nas bi le toliko časa radi imeli, dokler bi trobili v njih nemški (včasih tudi pruski) rog, hvalili njih kulturo, čitali njih pismo, govorili njih jezik, plačevali v njih — blagajnice. Kedar pa si hočemo osnovati svoja društva, govoriti in pisati v svojem jeziku, in denar rabiti za svoje domače potrebe, — potem je proč vse prijateljstva, vse sodelovanja. — Več temu listu nečemo odgovarjati. — Če se je tudi nas

Pri kritikovanji ste Vi tudi jako nesramni. Da ste vi začetek pri razlaganji „fizike v narodni šoli“ prerešetovali, in stvar drugače vzeli, kakor je, to je ravno tako predrzno kakor če kdo samo „predgovor“ kake knjige bere, in potem vso knjigo odobri ali zavrže.*) Le ne uganjajte takih okornih šal, katerih se bote tako privadili, da bode Vas ostudno poslušati. — Na zadnje moremo še s „Tovaršem“ nekoliko spregovoriti. Če bi bil ta list še v rokah g. Praprotnika, ki ga je skozi dvanajst let modro in dosti nepristransko vredoval, ne bi nam bilo treba se z njim prepirati. Ali gosp. Močnik, ktere-mu je g. Praprotnik gotovo neprevidno odstopil „Tov.“ (G. Praprotnik bi bil moral naznaniti, da ni v nobeni zvezi več z listom), je pravi svetohlinec. Mož se dela, kakor bi nikomur krivice ne hotel storiti, in kakor bi čisto resnico govoril. Ali komaj je prevzel vredništvo „Tov.“, naznanja svetu, da bo „Tov.“ hodil po tisti poti, kakor v minulih 12 letih. To je enkrat laž. „Tov.“ je v minulih 2 letih večkrat krepko zagovarjal nove š. postave in grajal tiste duhovne, ki jim in šoli nasprotujejo. Vi g. Močnik, ste pa velik sovražnik novih š. postav, želite šole zopet cerkvi in duhovnom izročiti in v tem smislu ste začeli „Tov.“ vredovati. To resnico smo Vam zavoljo tega povedati morali, ker nam kot zagovorniku novih š. postav, nemškutarstvo očitata. Tisti porednež pa, ki pravi, da bi bili mi ljublj. učiteljem pisali: „Jaz sem Vi in Vi ste jaz“ — tisti porednež ste najbrže Vi sami, ki ste si to izmislili.

Sedanje stanje narodnega šolstva na slovenskem Štajeru.

Mi smo velik prijatelj številki; zato naj se nam ne zameri, ako hočemo v tem spisu namesto obširnega opisovanja postaviti

*) Sicer je pa naša „fizika“ za narodnega učitelja bolj razumljiva, kakor pa vaš neuški „Dunst“, itd.

Spriegled.

5 razra		Število učiteljev	Število prebivalcev	Število duš na enega učitelja	Število duš na eno šolo	12 ^o /o od prebivalstva za šolo ugodne mladine	Potrebno število učiteljev; 80 otrok na 1 nčit.	Pomanjkujoče število učiteljev		
Skupaj	nadučit. učitelj. poduč. učiteljic									
26	14	813	35	6	45.000	1021	2152	5400	67	32
7	7	6	14	2	17.831	1114	2547	2100	26	12
1	1	4	12	2	18.325	1145	1832	2200	27	15
5	3	3	10	1	12.552	965	2092	1600	20	10
4	4	1	7	3	12.488	1248	2497	1500	18	11
24	9	8	34	2	47.023	1175	1959	4500	70	36
6	2	4	8	2	12.114	1514	2019	1400	17	9
6	5	4	13	2	17.698	1109	1760	2100	26	13
9	5	4	13	1	12.924	1435	2584	1500	26	13
5	1	5	7	1	15.378	1098	1537	1800	18	11
9	2	8	12	1	15.378	1098	1537	1800	22	10
9	2	2	7	1	11.316	1414	1886	1300	16	9
6	1	7	9	3	37.028	1194	2314	4400	55	29
17	8	6	26	2	53.337	1165	1798	2800	35	19
11	4	3	16	2	9.715	1387	1940	1100	35	19
5	1	4	6	1	18.675	1436	1697	2200	13	7
10	1	1	11	1	14.620	1414	1886	2700	13	7
4	1	1	1	2	19.176	1470	1848	2000	21	16
4	2	1	12	2	16.637	1188	1617	1100	28	16
9	1	2	13	2	9.704	882	1617	1100	25	12
4	2	2	6	1	19.641	1309	1403	2300	13	7
12	11	1	11	1	189.982	46700	502	309	17	17
2193	69129	614	263	34						

Pojasnilo. Ta spregled smo sestavili iz dat, ki smo jih ne dolgo prejeli naravnost od okrajnih šolskih nadzornikov; nekatere smo posneli pa iz sporočila štajerskega deželnega odbora in druge v poslednjih treh predalih smo sami izračunili. Spregled ta nam najprvo kaže, da je na slovenskem Štajeru 121 enorazrednih, 51 dvorazrednih, 12 trirazrednih, 7 četverorazrednih in 2 petrazrednih, skupaj 193 narodnih šol. Nadučiteljev in ob enem voditeljev dvo- in večrazrednih ljudskih šol je 69, učiteljev 129, podučiteljev 61, učiteljic samo 4, skupaj 263. Pomanjkuje pa sedaj 34 učiteljskih moči, med temi $\frac{3}{4}$ podučiteljev.

Ta števila smo sestavili iz sporočil, ktere smo bili dobili v začetku tega leta od gg. okrajnih šolskih nadzornikov in ki so tedaj najnovejša. Opomniti pa moramo, da tu nimamo všteti šol za silo, ampak samo postavno osnovane šole. Iz sporočila deželnega odbora vidimo, da je bilo lani konec šolskega leta na vsem Štajerskem 571 šol; toraj spada na nemške okraje 378 šol; učiteljev je pa bilo 1166, od kterih je na nemškem Štajeru 903: t. j. primeroma za 126 več, kakor bi jih morali imeti gledé na število Nemcev in Slovencev; ali bolje rečeno, Slovence, imamo za 125 učiteljev premalo gledé na to, da nas je dobra tretjina vsega štajerskega prebivalstva. Daljni predal nam kaže število ljudstva po poedinih okrajih. In še druga števila, ktera smo povzeli iz že omenjenega sporočila, kažejo nam, koliko ljudi spada v posameznih okrajih poprek na enega učitelja in eno šolo. Pri vsakem okraju, razun dveh je to število nad 1000, kar je dosti preveč. Nad 700 ljudi ne bi nikdar ne spadalo na 1 učitelja; kajti pri 100 ljudéh je najmanje 12 za šolo ugodne mladine, pri 700 jih toraj 84, kar gotovo zadostuje za eno učiteljsko moč. V daljnih predalih smo računili 12% od prebivalstva šolske mladine, kolikor je je na priliko v vsakem šolskem okraju. Pri soštevanji se je nazadnje pokazalo, da bi bilo na slov. Štajeru okolo 46.000 za šolo sposobnih otrok, kar odgovarja številu vseh takih otrok na Štajerskem, namreč 129.912; kajti tretjina od tega bi bilo 43.000. V poslednjih predalih smo računili, koliko učiteljev bi za vsaki okraj trebalo, če bi vsa deca v šolo hodila, in če bi učitelji imeli ravno po 80 otrok. Po tem računu bi toraj trebalo na slov. Štajeru 562 učiteljev, in ker jih že imamo 263, primanjkuje jih še okolo 300, da govorimo z okroglimi števili.

Da bi si slovenski Štajerci ta števila dobro zapomnili, ter vsaj po malem začeli nove šole napravljati, sedanje razširjevati, plače učiteljev zboljševati, da bi se potem te neugodne razmere predrugačile!

Učilni načrt o nauku domovinskem.

(Dalje.)

II. Šolska soba kot del šolskega poslopja.

Šolsko poslopje. Oznamba. Deli šole. Meje. Očitno (javno) — srenjsko, cesarsko, mestno itd. poslopje. Zakaj? Zasebna poslopja in druge hiše. Izstop iz šolskega poslopja. Ceste. Oznamba. Ulice. Ceste med hišami. Povzetje vsega: hiša; očitna in zasebna poslopja, ulice in ceste skupaj $\equiv$ dom ali prebivališče. Vas ali mesto. Različna znamenja obeh, deloma na način zidanja, deloma gledè opravil prebivalcev. Odprto mesto — trdnjava — kupčijsko mesto — stolno mesto — glavno mesto

Trg ali tržišče $\equiv$ vas s tržno pravico.

Farna vas — podružnica. Posamezni deli stanovališča: mlini, dvorišča, sela itd.

III. Dom — vas, trg ali mesto — posebno.

Načrt prebivališča. (Kratko ponavljanje vsega v pomanjšani meri.) Kjer učitelj nima načrta, naj ga s kredo na tabli (da začne pri šoli) nariša. Prehajanje v duhu skozi prebivališče. Spoznanje cest, njih začetek in njih konec. Njih lega po krajih neba. —

Planjava. Imena in posebna znamenja po njihovih znabitnih namenih. (Sejmišče; sejem; tržni dan itd.) Izhod iz prebivališča. Posamezna dela prebivališča in njih meje — konec. Javna poslopja: a) državna; b) soseskina. Število hiš. Prebivalci kraja po njihovem številu in opravitlu. Pristojni uradi in naprave: a) državni; b) soseskini. Zasebna društva.

Zgodovinsko. Začetek ali ustanovljenje prebivališča. Povečanje ali pomanjšanje prebivališča. Naturni prigodki ali prikazni. Posebno znameniti kraji prebivališča. Odlikovalne osebe. Premembe v cerkvenem ali drugem življenju.

IV. Kraj zunaj prebivališča.

1. Pota. Izstop iz prebivališča skozi kateri koli njegov del. Na plani. Vrta, njive in travniki. Med njimi vežejo steze in ceste prebivališče z sosednimi kraji in prebivališči.

Pota: steza, peš pot in vozna pot, oziroma njih rabe in koristi; prave (naravne) in umetno narejene poti, oziroma njih začetka; t. j. a) velika ali deželna cesta in razgon ali kolovoz; b) umetno narejena in c) iz železnih šin sestavljena cesta.

Najvažnejše o teh cestah. Naprava umetnih cest; jarek ali rov; sadišče; mlinski kamni: cestokaz; čuvaji na velikih cestah; njih stražne hišice zapornice (šrange). Imenovanje cest.

Njih lega po krajih neba. Poiskovanje in imenovanje raznih cest zunaj prebivališča.

2. Podoba zemljine površine.

a) Ravnina == kraj brez globin in povišeb (hribecev). Primerjenje s tlemi šolske sobe. Ravnina v okolici.

b) Povišbe. Breg ali hribee == mala povišba na zemljini površini. — Vrsta hribov == hribee za hribecom. Gora == večji povišba na zemljini površini. Gorovje ali hribovje == gora za goro. Hribci in gore v okolici.

Ogledovanje posamezne gore. Kjer se gora zemlje drži ali dotika == podnožje gore. Strani gore == rebra ali brežine, je strma == navpična, ali polagoma se vzdigajoča. Najbolj zgornji del gore: vrh ali sleme.

c) Globine. Dolina == kraj med gorami; — struga, grapa ali soteska == prav ozka dolina. Klanec ali preduh == pot od dveh strani z visocimi rebri zaprta.

d) Gorovje. Ako je na kakem kraju veliko gorá in dolin skupaj stisnjenih, je pogorje ali gorovje. Posamezne gore od pogorja so dostokrat z večnim snegom pokrite. Ledeniki. Plazovi. Nekatere gore bljuvajo ogenj in pepel == ognjeniki ali vulkani.

e) Planina. Dospvši iz jako nizkega kraja na visocega, kjer se tla ne spuščajo v globino in so tedaj ravna, zovemo planino.

f) Nizka planinica == je jako nizko ležeča in na vse strani ravna zemlja ali tla.

V. Posebno ogledovanje gorá.

Vrste gorá, dolin itd. v okolici; njih velikost; oddaljenje od stojališča; posebna znamenja itd.

Razne novice in drobtine.

(O stanju štajerskega šolstva) povzamemo iz sporočila deželnega odbora od lanskega leta še to: Zavolj pomanjkanja učiteljev je 169 mest razpisanih, 168 mest pa samo začasno podeljenih. V osmih mesecih je bilo 118 prememb v učiteljskem osebju. 65 šol se je na novo osnovalo ali za javne izreklo. 54 novih razredov dovolilo. Deželni šolski svet si je zavoljo podeljene deželne podpore pridobil pravico imenovanja že za 358 učiteljskih mest. Toraj centralizacija tudi pri šolstvu napreduje. Da to ne bo koristilo, smo že enkrat dokazali.

(Naznanilo.) Okrajno učiteljsko društvo za Brežice, Kozje in Sevnico bode imelo v četrtek, 27. feb. zbor v Kozjem ob 10. uri dopoldne v šolskem poslopij. Odbor.

Razpisi učiteljskih služeb po Slovenskem.

Na Štajerskem. Podučiteljska služba v Črešnovcih (Kerschbach), okraj Slov. Bistrice s 400 gld., 50 gld. doklade, stanovanjem in vžitkom zemljišča v velikosti 1 orala in 940°. Prošnje v 4 tednih (od 20. jan.) na krajni šolski svet.

Podučiteljski službi pri Kapeli (okraj Gornja Radgona) in sv. Križu pri Ljutomeru z 240 gld., 60 gld. osobne doklade in stanovanjem. Prošnje na okrajne šolski svet.

Podučiteljski službi pri sv. Miklavži pri Ormužu in pri Malinedelji z enakimi dohodki.

Podučiteljska služba v Reichenburgu s 300 gld. 60 gld., doklade in stanovanjem. Prošnje do 20. f. na krajni šolski svet.

Na Koroškem. Učiteljska služba s 400 gld. in podučiteljska s 300 gld. pri zelezni Kapli do 11. febr. Prošnje na okrajne šolski svet v Velikoven.

Na Goriškem: Učiteljska služba v Ajdovščini s 500 gld. Prošnje na okrajni šolski svet v Gorici. Podučiteljska služba na c. kr. vadmici v Gorici z 600 gld in 20°/_o draginjske doklade. Prošnje do 15. t. m. na deželni š. svet v Gorici. Zahteva se slovenski, italijanski in nemški jezik.

Premembe v učiteljskem stanu po Slovenskem.

Na Kranjskem. g. Henrik Vizjak iz Kamnegorice za učitelja na Berdem; g. Leop. Zupin iz Vipave za učitelja v Kamnogorico.

Na Štajerskem. G. Valentin Jare za učitelja v Arvež (Arnfels); g. Iv. Rožker za podučitelja pri sv. Magdalenii pri Mariboru; g. Iv. Kunstič potrjen za podučitelja v Brežicah; Andrej Simonič potrjen za podučitelja pri sv. Petru (Gornja Radgona); g. G. Potočnik za učitelja v Petrovčih pri Celji; g. I. Bobisud za nadučitelja dekliske šole v Celji; g. Mat. Kresnik za poduč. dečke šole v Celji; gospodični V. Miheljka za učiteljico in Ida Vipavec za podučiteljico v Celji; g. Franjo Podobnik, bivši učitelj v Reichenburgu za učitelja v Kalsdorf pri Gradcu.

Listnica vredništva. Gosp. Grebencu, učitelju v Ratečah na Gorenjskem: Vaš dopis je preobširen; preveč prostora bi nam vzel, ako bi ga natisnili. Sicer so v njem cerkveni prepiri, ktere imate v zadevi orglarstva in mežnarstva z Vašim fajmoštrom, g. Dremeljem. Mi Vam svetujemo, da se iz Rateč na kako drugo boljše službo preselite, kterih je raspisano mnogo po vseh slovenskih deželah. S tem se najprej rešite nadležnega človeka, kterega Vi presneto slabo opisujete. Sicer pa Vaš dopis očitno kaže, da je zadnji čas, da se učitelji ločijo od podložnosti duhovnikov, kteri bi z učitelji še vedno radi tako ravnali kakor s hlapeci.

Založnik J. Lapajnc.

Za vredništvo odgovoren F. Breier. — Tisk „Narodne tiskarne“ v Mariboru.